

РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE POLICE OFFICERS

Статтю присвячено обґрунтуванню педагогічних умов формування професійної компетентності майбутнього дільничного офіцера поліції. Відзначено, що професійна компетентність – це система навичок, знань, умінь, професійно значущі та особистісні якості, а також опанування досвідом здійснення професійної діяльності на високому рівні. Педагогічні умови – це сукупність методів, форм, обставин, впливів і засобів освітнього процесу, які спрямовані на організацію взаємодії між студентом (курсантом) і викладачем з метою формування необхідних умінь і навичок для ефективного їх використання в обраній професії. Таким чином, педагогічні умови є складовою частиною освітнього процесу й у сукупності забезпечують його ефективне функціонування та розвиток.

Узагальнивши всі аспекти характеристики педагогічних умов, можна стверджувати, що вони є абсолютні й деталізовані й можуть бути використані для аналізу формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції. За результатами дослідження нами виокремлено педагогічні умови, необхідні для формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції. У статті виокремлено основні педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього дільничного офіцера поліції. Наголошено на тому, що процес входу України до європейського освітнього й наукового простору безпосередньо пов'язаний з модернізацією вищої освіти. Майбутній фахівець має відповідати інтересам і запитам суспільства, саме тому одним з основних завдань освіти стає професійна підготовка фахівців, спрямована на потреби держави. Отже, завданням сучасної вищої школи є створення таких педагогічних умов, за яких студент (курсант) зможе проявити себе інтелектуально й пізнавально активним, та які забезпечать формування у студента професійно значущих якостей і професійної компетентності.

Визначено й розкрито, як саме відбувається реалізація відповідних педагогічних умов й особливості їх забезпечення в процесі фахової підготовки формування професійної компетентності майбутнього дільничного офіцера поліції.

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічні умови, майбутній дільнич-

ний офіцер поліції, фахові дисципліни, реалізація педагогічних умов.

The article is devoted to substantiation of pedagogical conditions of formation of professional competence of the future police officer. It is noted that professional competence is a system of skills, knowledge, abilities, professionally significant and personal qualities, as well as mastering the experience of performing professional activity at a high level. Pedagogical conditions are a set of methods, forms, circumstances, influences and means of the educational process, which are aimed at organizing interaction between the student (cadet) and the teacher in order to form the necessary skills and skills for their effective use in the chosen profession. Thus, pedagogical conditions are an integral part of the educational process and in the aggregate ensure its effective functioning and development. Summarizing all aspects of the characterization of pedagogical conditions, it can be stated that they are absolute and detailed and can be used to analyze the formation of professional competence of future police officers. According to the results of the study, we identified the pedagogical conditions necessary for the formation of professional competence of future police officers. The article outlines the main pedagogical conditions for forming the professional competence of a future police officer. It is emphasized that the process of Ukraine's accession to the European educational and scientific space is directly related to the modernization of higher education. The future specialist should meet the interests and demands of society, which is why one of the main tasks of education is the professional training of specialists, which is directed to the needs of the state. Thus, the task of the modern higher school is to create such pedagogical conditions in which the student (cadet) will be able not only to intellectually and cognitively-active, but also to ensure the formation of professionally important qualities and professional competence. Implementation of the relevant pedagogical conditions and peculiarities of their provision in the process of professional preparation of forming the professional competence of the future police officer of the police have been determined and disclosed. Key word: professional competence, pedagogical conditions, future police officer of the police, professional disciplines, implementation of pedagogical conditions.

УДК 378.635.174 (477)(043.5)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.2-18>

Задорожна М.В.,
аспірантка кафедри педагогіки
та психології
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення в сучасному суспільстві й реформи в освітньому просторі України безпосередньо пов'язані з модернізацією вищої освіти. Це своєю чергою передбачає вдосконалення та адаптацію освітнього процесу, врахування критеріїв і стандартів вищої школи європейських країн. Рівень

підготовки майбутнього фахівця має відповідати запитам і потребам суспільства, саме тому одним з основних завдань освіти стає професійна підготовка компетентних фахівців.

Завданням сучасної вищої освіти є створення таких педагогічних умов, за яких студент (курсант) зможе проявити себе інтелектуально й пізна-

вально-активним, які забезпечать формування в нього професійно значущих якостей та стимулюватимуть розвиток професійної компетентності. Процес професійного навчання має розв'язувати завдання забезпечення людини «конкурентоспроможною професією», виховання компетентного фахівця, який вільно орієнтується в суміжних галузях діяльності й готовий до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки суттєвий внесок у висвітлення кола питань щодо розвитку юридичної освіти в Україні зробили такі науковці: О. Бандурка, Д. Демченко, О. Денищик, Л. Зеліско, А. Кучерявий, Н. Матвіїшин, О. Михайленко, О. Федорчук, Б. Чупринський та інші. Питання професіоналізму й професійної компетентності вивчали Л. Алексєєва, О. Борисюк, М. Васильєва, Є. Климов, А. Маркова, Л. Петровська, Л. Пляк, Л. Пуховська, С. Сисєєва. Окремі питання професійної компетентності працівників органів Національної поліції розглядали Ю. Афанасьєв, О. Єлісєєв, О. Олексюк, В. Тюріна та інші. Багато дослідників, зокрема О. Пехота, В. Будак, А. Старєва, у своїх наукових працях розглядали питання реалізації педагогічних умов.

Однак і сьогодні тема реалізації педагогічних умов формування професійної компетентності є не до кінця вивченою та актуальною.

Метою статті є обґрунтування та втілення основних педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції у процесі вивчення фахових дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Натепер постала необхідність формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції, що вимагає визначення, обґрунтування, створення й реалізації в освітньому процесі відповідних педагогічних умов.

Звернімося до визначення понять «компетентність», «професійна компетентність». В академічному тлумачному словнику термін «компетентний» означає якість особи, яка має достатні знання в якій-небудь галузі: «добре обізнаний»; «тямущий» або «який має певні повноваження; повноправний, повновладний» [1, с. 250].

Цікавою є точка зору Л. Мітіної, яка стверджує, що професійна компетентність повинна охоплювати знання, уміння, навички, а також способи та прийоми їх реалізації в діяльності, спілкуванні, розвитку (саморозвитку) особистості [2, с. 184].

Ю. Афанасьєв професійну компетентність розглядає як сукупність професійних знань, умінь і навичок, а також як засоби виконання професійної діяльності, та визначає компетентність з позиції активного використання сукупності функцій і відповідальності фахівця [3, с. 160].

На думку Я. Сікори, компетентність – це не тільки професійні знання, навички й досвід у пев-

ній спеціальності, але й ставлення до справи, схильність, інтерес і прагнення, а також здатність ефективно використовувати знання й уміння, особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці за певних обставин [4, с. 49].

У контексті нашого дослідження професійна компетентність – це наявність системи знань, умінь, навичок, професійно значущих якостей особистості, а також здатність до ефективного здійснення професійної діяльності.

Всебічний аналіз проблеми формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції, виявлення сутності, структури й змісту цього поняття становить достатню теоретичну базу для розробки педагогічних умов формування зазначеної інтегративної характеристики майбутнього правоохоронця в освітньому процесі закладу вищої освіти.

У філософії «умову» визначають як те, «від чого залежить дещо інше, що робить можливим наявність речі, стану, процесу на відміну від причини, яка є логічною умовою наслідку дії», і як «істотний компонент комплексу об'єктів, з наявності якого за необхідністю походить існування цього явища» [5, с. 215].

Словник з професійної педагогіки характеризує словосполучення «педагогічні умови» як обставини, від яких залежить і відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості [6, с. 380]. У загальній педагогіці під терміном «умови» розуміють фактори, від яких залежить ефективність процесу навчання [7, с. 269].

Таким чином, спираючись на наведені дефініції, ми під педагогічними умовами формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції в процесі вивчення фахових дисциплін розуміємо сукупність методів, форм, обставин, впливів і засобів освітнього процесу, які спрямовані на організацію взаємодії між студентом (курсантом) і викладачем з метою формування необхідних умінь і навичок для ефективного їх використання в обраній професії. Отже, педагогічні умови є складовою частиною освітнього процесу й у сукупності забезпечують його ефективне функціонування й розвиток. А. Литвин наполягає на такій системі відбору педагогічних умов [8, с. 21]:

- педагогічні умови є складовим елементом освітньої системи, цілісного педагогічного процесу, який виражений активністю всіх його учасників;

- педагогічні умови мають поєднувати сукупність можливостей освітніх умов (зміст, методи, прийоми й форми навчання та виховання, програмно-методичне забезпечення освітнього про-

цесу) і матеріально-просторових умов (інноваційне навчальне й технічне обладнання), що впливають на діяльність освітньої системи;

– структура педагогічних умов має складатися як із внутрішніх елементів, що впливають на розвиток особистісних якостей майбутнього фахівця, так і з зовнішніх обставин навчально-виховного процесу;

– відповідне обґрунтування педагогічних умов забезпечує функціонування та стійкий розвиток педагогічної системи, гарантує неперервність, підвищує якість та ефективність освітнього процесу.

За результатами дослідження нами було виокремлено педагогічні умови, необхідні для формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції:

1) спрямованість освітнього процесу на формування професійної мотивації, яка є основою формування професійної компетентності в майбутніх дільничних офіцерів поліції;

2) спрямованість змісту фахових дисциплін на опанування вміннями, навичками та досвідом здійснення майбутньої професійної діяльності;

3) використання інноваційних засобів, інтерактивних методів і форм навчання та його орієнтація на формування в майбутніх дільничних офіцерів поліції складових професійної компетентності (особистісної та комунікативної).

Обґрунтуємо наведені педагогічні умови. Перша педагогічна умова передбачає спрямованість освітнього процесу на формування професійної мотивації, яка є основою формування професійної компетентності в майбутніх дільничних офіцерів поліції. Формування мотивації до опанування майбутньою професією поліцейського – це підвищення інтересу курсантів до навчання, зокрема не тільки до лекцій, семінарів тощо, але й до процесу здобуття знань під час створення певних ситуацій; мотивація професійної діяльності; прагнення до досягнення успіху; формування позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності як особистісної й соціальної цінності; усвідомлення значущості формування професійно значущих й особистісних якостей і вмінь; формування потреби в професійному зростанні. Ефективне закріплення мотивації відбувається за багаторазового повторення, що веде до його перетворення на рису характеру, на постійну спонукальну потенцію [9, с. 456]. Необхідно наголосити: у психології до мотивації відносять усе, що спонукає до активних дій суб'єкта. Це може реалізуватися в таких формах: інтерес, прагнення, переконання й налаштування. Передбачає цілеспрямоване формування професійно важливих якостей дільничних офіцерів поліції, розвиток їхньої комунікативної компетентності й професійної мотивації.

Реалізація цієї умови найбільш вдало відбувається за таких умов: створення сприятливого

психологічного клімату в навчальному колективі; формування мотивації до професійної діяльності через засвоєння змісту навчальних дисциплін фахової спрямованості; застосування під час навчання активної пізнавальної діяльності, яка моделює умови майбутньої професійної діяльності (психологічні тренінги, вправи, ситуації професійного спрямування); формування мотивації до професійної діяльності, яка б сприяла забезпеченню професійної компетентності, можливо через формування позитивного ставлення до майбутньої діяльності. Ці методи спрямовані на розвиток самовизначення, самореалізації й відповідальності за результати навчання як основних характеристик особистості й одночасно сприяють збагаченню курсантів навчальною інформацією.

Другою педагогічною умовою нами визначено спрямованість змісту фахових дисциплін на опанування вміннями, навичками й досвідом здійснення майбутньої професійної діяльності, оскільки формування професійної компетентності майбутнього дільничного офіцера поліції потребує відбору елементів змісту навчання, забезпечуючи його зв'язок з майбутньою професійною діяльністю, значущими проблемами в ній. Відтворення змісту навчальних дисциплін у навчальних планах, програмах, підручниках, посібниках спонукає передусім до реформування таких змістових характеристик, як кількість і якість пропонованої курсантам інформації, її зорієнтованість на майбутню професійну діяльність. Під час розробки другої педагогічної умови ми виходили з того, що зміст фахових навчальних дисциплін має передбачати розробку інтегрованих навчально-методичних комплексів, які безпосередньо пов'язані з професійною компетентністю й майбутньою професійною діяльністю працівників правоохоронних органів. Такі питання мають стати об'єктом найбільш вагомого ставлення курсантів у процесі їх засвоєння, перетворюючись на професійно значущі знання. Ця педагогічна умова має бути спрямована на забезпечення практичної орієнтованості дисциплін фахової підготовки через доповнення їх змісту темами, які безпосередньо пов'язані з професійною діяльністю дільничного офіцера поліції, набуття знань та практичного досвіду шляхом використання комплексних навчальних завдань і ситуацій відповідного спрямування.

Не менш вагомою та необхідною є третя педагогічна умова – використання інноваційних засобів, інтерактивних методів і форм навчання та його орієнтація на формування в майбутніх дільничних офіцерів поліції складових професійної компетентності (особистісної та комунікативної). Для реалізації цієї умови важливим є використання інтерактивних форм і методів проведення лекцій і семінарів, комп'ютерні засоби навчання для забезпечення практичної спрямованості фахової

підготовки майбутніх дільничних офіцерів поліції. Процес навчання вимагає застосування різних форм і методів навчання, способів організації діяльності курсанта. Варто зазначити такі сучасні методи навчання, як активні й інтерактивні, спрямовані на розвиток пізнавальної й креативної активності курсантів. З метою формування професійної компетентності курсантів акцентуємо увагу на таких методах і формах навчання, які дозволяють повною мірою моделювати умови майбутньої професійної діяльності: *лекції-діалоги* (лекція-дискусія, лекція з розглядом конкретних ситуацій, евристична бесіда); *групові діалоги* (діалог у колі, «запитання-відповіді», «круглий стіл»); *рольові діалоги* (інсценування, рольова взаємодія, рольові ігри); *ситуативне моделювання*; *брейн-стормінгу*; *метод аналізу конкретних ситуацій*; *професійно-психологічний тренінг*. Сутність інтерактивних методів навчання полягає насамперед у тому, що вони забезпечують й активізують високий рівень взаємодії всіх учасників навчального процесу, але найголовніше – курсантів між собою. Це пробуджує в них колективну й емоційну взаємодію, духовне єднання учасників процесу, спільні переживання, які сприяють прийняттю й виконанню завдань. Застосування активних методів і форм навчання, які дають змогу моделювати умови професійної діяльності, необхідно спрямувати на формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції як особистісної якості фахівця, що окрім професійного аспекту має особистісний аспект і потребує розвитку професійної пам'яті, уваги й спостережливості, стійкості до перешкод, психологічної готовності до дій у складних (екстремальних) умовах, психологічної (психічної) стійкості в ситуаціях, пов'язаних зі сприйняттям поранень, травм, загиблих.

Висновки й пропозиції. Отже, процес навчання курсантів доцільно організовувати в такий спосіб, щоб забезпечувати всебічний розвиток не тільки як майбутнього професіонала, але і як особистості. Саме тому ми розглядаємо педа-

гогічні умови як один з компонентів педагогічної системи, цілеспрямований на застосування елементів змісту, методів (прийомів), форм організації навчання для досягнення позитивних результатів майбутнього дільничного офіцера поліції до професійної діяльності.

Вважаємо, що визначені педагогічні умови забезпечать організацію освітнього процесу, за якого відбудеться перехід курсанта в позицію професіонала, а навчальна діяльність трансформується у професіоналізм. Таким чином, реалізація запропонованих нами педагогічних умов у навчальному процесі повинна позитивно вплинути на формування професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Білодід І.К. Академічний тлумачний словник / за ред. І.К. Білодіда. Київ, 1973. Том 4. С. 250.
2. Митина Л.М. Психологическое сопровождение выбора профессии: научно-метод. Пособие / Л.М. Митина. 2-е изд., испр. Москва, 2003. С. 184.
3. Афанасьев Ю.Л. Социально-культурный потенциал художной деятельности / Ю.Л. Афанасьев. Львів : Світ, 1990. С. 160.
4. Сікора Я. Аналіз базових понять проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики // Я. Сікора : зб.наук. праць / за ред. О.А. Дубасенюк, Л.В. Калініної, О.Є. Антонової. Житомир : вид-во ЖДУ, 2006. С. 49.
5. Психологічний словник/ за ред.. В.І. Войтка. Київ, 1982. С. 215.
6. Професійна освіта : словник, навч. посіб. / за ред. Н. Ничкало. Київ, 2000. С. 380.
7. Лошакова Т.Ф. Педагогическое управление процессом создания комфортной среды в образовательном учреждении / Т.Ф. Лошакова. Екатеринбург, 2001. С. 269.
8. Андреев В.А. Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс : в 2 кн. / В.И. Андреев. – Казань : изд-во Казан. гос. ун-та, 1996. Кн. 1. С. 21.
9. Петренко Л.М. Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів : монографія /Л.М. Петренко. Дніпропетровськ, 2013. С. 456.